

ПРОМИСЛОВИЙ РОЗВИТОК ПОДІЛЛЯ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.

В першій половині ХІХ ст. Подільська губернія продовжувала залишатися суто аграрним краєм, з пануванням поміщицтва у промисловості, яка в основному зосереджувалася на переробці товарних лишків маєтків. Тому найбільш розвинутими галузями її були гуральництво і цукроваріння. Про повну перевагу поміщицької промисловості в губернії яскраво свідчать такі дані: у 1846 р. 182 гуральні і 25 цукроварень виробили продукції на 4 млн. 303 тис. крб., а купецькі сукновальні, чинбарні, салотопні тощо – лише на 145,4 тис. крб.

Найбільшими поміщицькими підприємствами тут були цукроварні. У 1848 р. їх налічувалося 37 (20% всіх цукроварень України). Серед них було 10 великих, так званих „парових” і „напівпарових” цукроварень. Цукроварні Поділля виробили 87,3 тис. пудів цукру (11,5% всього виробництва України).

Водночас, вже в 20-40-х роках ХІХ ст. в ході еволюції капіталізму у поміщицьку промисловість проникає купецько-лихварський капітал. Найбільш помітні позиції він завоював у виробництві сукна. Вже у 1823 р. в Україні було 46 капіталістичних суконних майстерень і мануфактур, на яких працювало понад 2 тис. робітників. Одним з найголовніших районів поширення купецько-міщанських мануфактур була Подільська губернія. Тут у 20-х роках ХІХ ст. налічувалося 14 суконних майстерень і заводів мануфактурного типу, на кожному з них було до 8-12 ткацьких верстатів і було зайнято до 10-15 найманих робітників. Розвиток сукноробства свідчив про тенденцію дрібного товарного виробництва до все більшого використання найманої праці, до утворення капіталістичних майстерень. Так, якщо у 1823 р. на Поділлі на великих підприємствах (з числом робітників понад 15 чол.) нараховувалося 840 чол. (з них 457 вільнонайманих), то в 50-х роках лише на цукроварнях було зайнято 4,4 тис. робітників.